

REGINA MARIA ȘI RĂZBOIUL DE ÎNTREGIRE NAȚIONALĂ

Diana Fotescu

Încă din anii neutralității se tatonau căile politico-diplomatice care să corespundă intereselor României. Atunci o mare parte din activitatea guvernului român a fost dusă în casa lui Barbu Știrbei. Sub masca unei simple retrageri la țară a oamenilor politici, Bufta a fost "centrul de operații" al puterii de stat. Potrivit prințesei Ana Maria Callimachi, un atent observator al vieții politice, "Regina Maria era în mod constant acolo, adesea întreaga zi, într-un costum de călărie ca să-și justifice prezența. Am văzut-o odată rămânând la cină cu regele, mai târziu venind ca din întâmplare, importanți trimiși ai aliaților și primul ministru. După masă, ei dispăreau unul câte unul, într-un salon retras, pentru o ședință ferită de urechile vreunui spion"¹.

Poziția Reginei Maria în stabilirea relațiilor cu aliații a fost stimulată de I.I.C. Brătianu. Regina își amintea: "Țarul Rusiei și regele Angliei fiind amândoi verișorii mei primari, era ușor pentru mine să am legături neoficiale cu ei și desigur că eram gata să-mi servesc țara pe orice cale. Având în vedere că atât regele cât și primul ministru aveau deplină încredere în mine, eram mai inițiată în problemele și secretele de stat decât se obișnuiește pentru o regină"².

Înarmată de Brătianu cu un bagaj de date istorice și geografice despre România, Regina Maria a susținut prin corespondența sa, cu regele George al V-lea al Marii Britanii și cu țarul Nicolae al II-lea al Rusiei, interesele României. Maria afirma într-una din scrisori: "Chiar înainte de moartea unchiului, țara începuse să mă privească ca pe un sprijin puternic al visului ei național"³.

Decizia intrării României în război din 14/27 august 1916 a fost potrivit revistei americane "Current History" (din octombrie același an) drept "principalul eveniment militar" din august 1916⁴.

Atitudinea Reginei Maria față de intrarea în război alături de Antanta precum și acțiunile sale nu trebuie ignorate atunci când le comparăm cu cele ale personalităților militare sau politice din primul război mondial. În sprijinul acestei idei contele de Saint-Aulaire, ambasadorul Franței în România, spunea că Regina Maria "a îmbrățișat războiul, așa după cum alții ar putea îmbrățișa religia"⁵.

Regina Maria, personalitate charismatică, s-a impus în scena istoriei primului război mondial printr-o serie de acțiuni:

1. corespondența cu verii ei, suveranii Marii Britanii și ai Rusiei, precum și cu mătușa sa, marea ducesă Vladimir, prin care arăta necesitatea așezării României în hotarele ei firești;

2. organizarea în Moldova a unei rețele de spitale "Regina Maria" (la Roman, Bacău, Coțofenești, Onești etc.) precum și ambulanțe ce țineau de organizația "Regina Maria" condusă de Jean Chrissoveloni;

3. colaborarea cu organizații precum Crucea Roșie Britanică și cea Americană (col. Henry Anderson, dr. Joseph Bayne, dr. Ellis);

4. publicarea unor cărți precum "My Country", "The Country That I Love", iar sumele provenite din vânzări erau în beneficiul Crucii Roșii Britanice ce activa în România;

5. corespondența și crearea unor relații în S.U.A. pentru ajutorarea României prin intermediul prietenei sale Loie Fuller, sau Alma Sprekels (o carte recentă apărută în SUA despre A. Sprekels amintește de relațiile cu regina României);

6. întreveneri constante cu ambasadorul Marii Britanii, George Barclay și al SUA - Charles Vopicka precum și al Franței - contele Charles de Saint-Aulaire, cu gen. H. Berthelot, col. Thompson, atașatul militar englez și ulterior cu gen. Greenly etc; prin acestea se susțineau interesele României - necesitatea ajutorului militar, de combustibil și transport, ajutor sanitar și alimentar;

7. obținerea unui ajutor important prin cererile făcute de "ducele Bucureștiului", cum îl numea presa londoneză pe Joe Boyle, către diverse organisme internaționale; Boyle obținuse oferta scrisă a unui împrumut de 25 milioane de dolari destinat României de către Canada. Acesta a fost obținut în urma acordului semnat între premierul I.I.C. Brătianu și George Foster, ministrul economiei și comerțului din Canada. Regina Maria a fost încântată de condițiile rambursării pe termen lung a împrumutului⁶.

Documentele arhivistice dezvăluie și alte modalități și notificări privind anumite legături ale Mariei cu politicieni americani. Astfel într-un set de decupaje din presa franceză și engleză din 1919 se afla și următorul manuscris cu precizări făcute Reginei: "Să-ți amintești că ai prieteni în ambele părți, să-i folosești deopotrivă: Demokrati-Polk, Backer, Keppel, senator Owen, Frederic Goff, C.A. Coffin, Clyde Porrat etc., Republican - M.T.Herrick, Samuel Hill, Mr. Lindley, Stuart, Senator Johnson, întreaga putere Sprekels"⁷.

Cu toate demersurile făcute de Regina Maria, în presa de epocă apăreau două tipuri de informații:

- cele oficiale pro-Antanta, laudative, care aminteau prezența în spatele frontului sau în spitale a Mariei;

- și cele susținute de germanofili interesați de denigrarea Reginei. Și I.G. Duca confirma atmosfera creată de "toți germanofili, toți cei care nu iertau reginei simțămintele pentru Antanta, toți cei care o făceau răspunzătoare de intrarea noastră în război (...) Aceasta face parte din politica Puterilor Centrale"⁸. Regina Maria devenise pentru inamic (Puterile Centrale) o persoană iritantă care nu putea fi redusă la tăcere, iar pentru români care credeau în victoria Puterilor Centrale un pericol verbal.

În fața victoriilor din vara anului 1917, de la Mărăști, Mărășești, Oltuz, Regina avea o admirație profundă. "În ciuda exemplului rău al rușilor - spunea ea - care în majoritate au devenit bolșevici și își abandonau zilnic pozițiile cu mii, soldații noștri, subnutriți, cu armament insuficient au rămas neclintii până la ultimul om, de nezdruccinat în mijlocul căderii aliatului de odinioară"⁹. Numai dezintegrarea completă a armatei ruse i-a împiedicat pe români să-și continue triumful prin acțiuni ofensive.

Regina Maria în acele clipe nota: "Să stai liniștit și să mori sufocat între trădătorii ruși și germanii care ne urăsc este într-adevăr o moarte prea nevrednică"¹⁰. Motivul principal al îngrijorării Reginei era că Antanta se va folosi de o pace separată pentru a eluda angajamentele teritoriale. "Dacă suntem sortiți să murim", spunea ea "cel puțin să afle aliații noștri că nu am murit ca niște neghiobi, ci ca niște eroi conștienți, știind că am fost vânduți și trădați, și ca în momentul în care, prin eșecul altora, frontul nostru a devenit inutil, marii noștri protectori au început să se certe și să se tocmească cu noi dacă vor putea să-și țină vreuna din promisiunile pe care ni le-au făcut când eram încă în plină forță, înainte ca revoluția rusă să ne tale beregata"¹¹.

Deși nu a putut împiedica depunerea armelor, Maria a reușit să obțină promisiuni telegrafice din partea guvernului britanic că aceasta "va sprijini interesele și revendicările României, indiferent cât de mult va fi aceasta obligată acum să cedeze"¹². În paralel, la insistențele lui I.I.C. Brătianu, miniștrii țărilor aliate au semnat la Iași o scrisoare în care se afirma că "România, după ce s-a luptat eroic până la limitele extreme ale posibilului, a fost pusă prin trădarea rușilor în situația de a se retrage până în momentul în care a fost absolut necesar să depună armele și deci armistițiul nu va afecta înțelegerile încheiate de aliați cu ea"¹³. Această dorință în schimb nu l-a împiedicat la 5 ianuarie 1918 pe Lloyd George să anunțe că dezertarea Rusiei din Antanta impunea o revizuire a tratatelor puterilor aliate, ceea ce afecta implicit România (vezi *Tratatul încheiat de România cu Antanta în iulie 1916* - n.n.).

În fața iminentei semnări a păcii cu Puterile Centrale din 1918, Regina Maria s-a opus, afirmând că există o singură cale pentru a păstra onoarea în fața unei păci infame și aceea era abdicarea, ceea ce nu s-a întâmplat datorită evenimentelor ulterioare.

Odată cu plecarea misiunilor aliate și preluarea de către inamic a mijloacelor de comunicație prin telefon și telegraf, suveranilor români Ferdinand și Maria, li s-a impus izolarea. Într-un gest de sfidare, Regina a trimis trei cablograme - una Regelui George al V-lea, a doua președintelui Crucii Roșii Americane și a treia unui american ce vizitase România în vara precedentă. Ea îl ruga să nu uite familia ei și mai ales România, "chiar dacă o tăcere îngrozitoare de moarte ne va izola de acum înainte de cel viu... Nu este pacea; este ocupația străină, este o moarte vie, este strangulare"¹⁴.

Regina României se dovedise a fi eroina perfectă de propagandă. În revista americană "Literary Digest" a fost publicat un articol despre martiriul

României, intitulat "Maria, Regina României cucerite, îl înfruntă pe Kaiser". "Declarând că mai degrabă ar abdica decât să domnească peste o țară sub dominație germană", se spunea în articol, "Maria, Regina României, iubită de poporul ei, a refuzat să recunoască tratatul de pace dintre mica ei țară și Germania"¹⁵. Același lucru îl confirma consilierul imperial Hortmann de la București care informa Ministerul de Externe German despre atitudinea Reginei Maria. Rapoartele Marelui Cartier General, ale Șefului Marelui Stat Major al armatei de front - secția armate străine, aminteau că în cadrul vieții politice din România, Regina Maria avea un rol în propaganda de simpatie pentru Antanta (22 august 1918)¹⁶.

Ca o măsură de precauție, de cunoaștere a acțiunilor Reginei, de la Wilhelmshehe se transmitea Ministerului de Externe dorința împăratului de supraveghere a corespondenței acesteia, inclusiv cu sora ei Beatrice, infanta Spaniei¹⁷.

Reintrarea României în război la 10 noiembrie 1918 și înfăptuirea marii uniri a fost urmată de recunoașterea internațională a acesteia de către Conferința de pace de la Paris. Pe lângă delegația oficială a României, într-un moment în care relațiile acesteia cu Consiliul suprem al Conferinței ajunseseră într-un impas, ce impunea prezența unei persoane care să amelioreze situația existentă. La propunerea ministrului francez la București, contele de Saint-Aulaire și susținută de I.I.C. Brătianu, Regina Maria a plecat într-o vizită neoficială la Paris. Din jurnalele Reginei¹⁸ aflăm rolul care l-a avut Brătianu în pregătirea ei cu date istorice și geografice în vederea convorbirii cu Clemenceau. David Lloyd George și W. Wilson, pentru a-i convinge să onoreze tratatul din 1916. De asemenea ea a fost sfătuită să meargă în Anglia și să vorbească cu vărul ei, Regele George al V-lea și pentru a contacta diverși politicieni, oameni de afaceri.

I.G. Duca, în memoriile sale, nu acordă o importanță deosebită acestei vizite, în schimb N. Iorga admitea că "intervenția personală a Reginei, care câștiga prietenii prețioase fu adusă în ajutorul lui Brătianu, care recunoștea că singur nu-și poate atinge ținta"¹⁹. Și Clemenceau recunoștea acest lucru, iar I.I.C. Brătianu spunea că Regina Maria "a făcut în câteva zile mai mult decât a făcut el într-o lună"²⁰.

Brătianu a încercat prin vizita Reginei la Paris o nouă strategie în "jocul" diplomatic, pentru ca Maria își amintea cu luciditate, "noi țările mici, nu eram altceva decât niște pioni în marele lor joc"²¹.

Într-un moment în care se luau decizii importante privind noua Europă, vizita neoficială a Reginei României avea scopuri bine conturate, permițând ieșirea din impas a relațiilor delegației române cu conducătorii conferinței. la 8 martie 1919 Regina Maria s-a întâlnit cu col. House, susținând cauza României²² (House era locuitorul lui W. Wilson pe timpul absenței lui - n.n.). Trebuie amintit ca House, cunoscut prin lipsa de simpatie față de revendicările statelor mici, a intervenit pentru a repara unele nedreptăți făcute unor state mici aliate.

În cadrul unei întrevederi pe care Regina a avut-o cu președintele Franței, Raymond Poincaré, acesta îl confirmă Mariei că "atitudinea lui Clemenceau față de România s-a schimbat de când v-ați reprezentat țara"²³.

La Paris Regina Maria a mai avut întrevederi cu Herbert Hoover și Woodrow Wilson susținând cauza României. Tot aici, în urma întrevederii cu mareșalul Foch (comandantul suprem al armatelor aliate - n.n.), Maria a obținut "ajutoare de la Crucea Roșie"²⁴ în vagoane atașate la trenul său, având ca destinație România. Paralel cu activitatea diplomatică și demersurile neoficiale, la Paris soseau știri din București și invers. Erau contacte periodice între Regină, Rege și Barbu Știrbei prin telegrame, scrisori oficiale sau cele trimise prin oameni de încredere. Din țară i se dădeau Mariei detalii ale situației politico-militare, iar din Paris se expuneau convorbirile și date concrete economice, diplomatice.

Dacă presa franceză o numea pe Maria "Regina de afaceri", iar cea engleză o caracteriza drept un "ambasador irezistibil", ea a știut să pledeze pentru aspirațiile legitime ale poporului român și să "înfrângă nenumărate lănci în apărarea lor"²⁵. Ziare precum *Le Petit Parisien*, *Le Matin*, *Le Journal*, *Le Temps*, *Les Debats*, *L'Eclair*, *L'Echo de Paris*, *L'Avenir*, *Le Figaro*, *The Times*, *Daily Mirror*, *Illustrated London News*, *Punch*, *Pall Mall Gazette*, *Cornhill Magazine* sau *The Times* și *The World* din New York au prezentat în acei ani "imaginea României care avea fața Reginei Maria"²⁶.

Implicarea Reginei Maria în evenimentele din perioada războiului de întregire a făcut ca aceasta să devină una din personalitățile ce și-a creat o legendă, un mit. Maria apare prezentată în paginile a numeroase cărți inclusiv memorialistice a unor diplomați sau politicieni străini sau români, precum Charles de Saint-Aulaire (*Confession d'un Vieux Diplomate*, Paris, 1953), Charles Vopicka (*Secrets of the Balkans: Seven Years of a Diplomat's Life in the Storm Center Europe*, Chicago, 1921), Frank Rattigan (*Diversions of a Diplomat*, London, 1924), I.G. Duca (*Memorii. Amintiri politice*, vol. III, Ed. Verlag Dumitrescu, München, 1982), Al. Marghiloman (*Note politice*, București, 19127, vol. III-IV), C. Argetoianu (A.N.R., fond C. Argetoianu, *Memorii*), etc. Tot aura creată, în special în anii 1914-1919, a determinat pe americanul Ray Harris Backer să creeze o colecție specială dedicată Reginei Maria și României, astăzi aflată în arhiva Universității Kent-Ohio.

Anii neutralității precum și ai războiului pentru reîntregire națională, iar mai apoi misiunea diplomatică de la Conferința de Pace de la Paris au constituit pentru Regina Maria un prilej de a face cunoscute, în diverse cercuri politice și diplomatice, interesele României. "Mă străduisem să înțeleg situațiile, să lupt cu greutățile, uneori chiar eu ostilitatea, în intenția de a atenua orice prejudecată împotriva României" - spunea Regina. "Am dat țării mele o imagine vie"²⁷. Chiar într-un raport al diplomatului Frank Rattigan către Foreign Office se amintea: "Regina este iubită în țară, iar în cercurile politice este privită ca un excelent ambasador și guvernul a fost

bucuros să-l folosească calitățile în misiuni”²⁸. Căci mai presus de toate Maria a fost în acei ani Regina de propagandă a României.

NOTE

1. Prințesa Ana Maria Callimachi, *Yesterday Was Mine*, London, 1952, p. 269.
2. Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. III, București, 1991, p. 35.
3. Ibidem, p. 36.
4. "Current History" ("Magazine of the New York Times"), Roumania's Intervention, vol. V, nr. 1: 57-69, și Ruler of the Balkan Nation Whose Declaration of War on the Side of the Entente Was the Chief Event of that Month, vol. V, nr. 1 (oct. 1916).
5. Saint-Aulaire Auguste Felix Charles de Beaupoil, *Confession d'un Vieux Diplomate*, Paris, 1953, p. 399.
6. Leonard W. Taylor, *Regele Aurului și Regina Maria*, București, 1996, p. 260, 272.
7. A.N.R., fond Casa regală - Regina Maria, dosar VI 3/1919, f. 1-5.
8. I.G. Duca, *Memorii. Războiul*, vol. IV, București, 1994, p. 130.
9. Maria, *Ordeal: The Story of My Life*, New Yoek, 1934, p. 192-208.
10. Ibidem, p. 268-283.
11. Ibidem.
12. Ibidem.
13. Saint Aulaire, op.cit., p. 440.
14. Maria, op.cit., p. 326.
15. "Literary Digest", Marie, Queen of Conquered Roumania, Defies the Kaiser, 57: 56-9, 8 iunie 1918.
16. A.N.R., Microfilme SUA, rola 26, t. 136-89, S.A. Rumanien no 1/15, vol. 2, Ministerul de Externe German. Secția A: Acte secrete privind familia regală, 22 august 1918.
17. Ibidem.
18. A.N.R., fond Casa regală - Regina Maria, personale, caiet XV, p. 11, 26, 43.
19. N. Iorga, *Istoria Românilor. Întregitorii*, vol. X, București, 1939, p. 425.
20. A.N.R., fond Casa regală - Regina Maria, caiet XV, p. 113-114.
21. Hannah Pakula, *The Last Romantic. A Biography of Queen Marie of Romania*, New York, 1985, p. 489.
22. A.N.R., fond Casa regală - Regina Maria, caiet XV, p. 120.
23. Ibidem, p. 137.
24. Ibidem, p. 138.
25. Ibidem, vezi și în "Cornhill Magazine", My Mission, vol. 160, nr. 958:433-57, 578-603, 722-52 (oct., nov., dec. 1939); și Hannah Pakula, op.cit., p. 287.

26. Diana Fotescu, **Queen Maria In Paris and London (1919): A Diplomatic Event**, în "Romanian Civilization", vol. II, nr. 2/1993, p. 24-30.
27. A.N.R., fond Casa regală - Regina Maria, calet XV, p. 138; vezi și Diana Fotescu, **Queen Maria In Paris and London (1919): A Diplomatic Event**, în "Romanian Civilization", vol. II, nr. 2/1993, p. 24.
28. Diana Fotescu, loc.cit., p. 26.

LA REINE MARIE ET LA GUERRE D'ACHÈVEMENT DE L'UNITÉ NATIONALE

- Résumé -

Pendant la première guerre mondiale la Reine Marie a déployé une vaste et multiple activité: correspondance avec ses cousins, les souverains de la Grande Bretagne et de la Russie, soutenant la nécessité de l'unification de la Roumanie dans ses frontières naturelles; l'organisation en Moldavie d'un réseau d'hôpitaux "La Reine Marie"; collaboration avec la Croix Rouge Britanique et Américaines; publication de livres et les sommes obtenues de leur vente étaient données à la Croix Rouge; correspondance et création de relations avec les États Unies pour le soutien de la Roumanie; constantes entrevues avec des diplomates européens pour le soutien des intérêts de la Roumanie etc.